

UDK: 327(1-652)+(497.11)
Bibliid 0543-3657, 62 (2011)
God. LXII, br. 1141, str. 5-20
Izvorni naučni rad
Primljen: 7. februar 2011.

Igor S. NOVAKOVIĆ¹

Koncept neutralne države

SAŽETAK

Rad se bavi razvojem koncepta neutralne države u međunarodnim odnosima počev od XIX veka, koristeći različita teorijska razmatranja i istorijske primere. Analizira se status nekoliko savremenih evropskih država koje se svrstavaju u neutralne, ili teže ka stalnoj neutralnosti, a koje se često uzimaju kao primer u javnim raspravama po ovom pitanju. Na osnovu toga, autor iznosi uslove koji su nužni da neka država bude međunarodno prihvaćena kao stalno neutralna u post-hladnoratovskom dobu.

Ključne reči: koncept neutralne države, stalna neutralnost, neutralnost u odnosu na konkretni sukob, Evropska unija, NATO, Partnerstvo za mir.

Uvod

Koncept neutralne države jedan je od najkomplicovanijih u međunarodnim odnosima, zbog velikog broja različitih karakteristika koje se pojavljuju od slučaja do slučaja neutralne države. U stručnoj literaturi i javnom diskursu ne postoji jednoznačno definisana terminologija koja se tiče koncepta neutralnosti, te se isti ili slični termini koriste za označavanje različitih statusa država u međunarodnim odnosima, kao što su: neutralnost, neutralizam, neutralizovana država, vojna neutralnost itd. Treba spomenuti da je razumevanje koncepta neutralne države od posebne važnosti za građane Republike Srbije od proglašenja „neutralnosti prema postojećim vojnim savezima“ ove zemlje rezolucijom Narodne skupštine iz decembra 2007. godine.²

¹ Mr Igor S. Novaković, asistent na istraživanjima, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove – ISAC fond, Beograd, e-mail: igor.novakovic@isac-fund.org.

² „Rezolucija o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije (2007)“, Narodna skupština Republike Srbije, 27. decembar 2007.

Ovaj rad ima za cilj da ponudi pregled teorijskih i praktičnih pristupa konceptu neutralne države, prateći razvoj i promene ovog koncepta od XIX veka pa do kraja Hladnog rata. Takođe, tekst pruža uporednu analizu neutralnih statusa nekoliko država, koji se jednoglasno smatraju za stalno neutralne države. Akcenat će biti stavljen i na činjenicu da je kraj Hladnog rata uticao na promenu bezbednosnih prioriteta ovih država. Time je koncept stalne neutralnosti ovih država unekoliko promenjen u odnosu na tradicionalni koncept, kao i na koncept neutralne države za vreme Hladnog rata. Takođe, analiza se osvrće i na status Moldavije, kao jedine države u Evropi (pored Republike Srbije) koja je proglasila status stalne neutralnosti nakon 1991. godine. Na posletku, kako su kraj Hladnog rata i pojava novih bezbednosnih pretnji unekoliko izvršile uticaj na koncept neutralne države, izvedene su osnovne karakteristike neutralnih država u posthladnoratovskom dobu.

Zbog prethodno spomenute nekonzistentnosti terminologije o konceptu neutralne države autor je za svoja razmatranja koristio zaključke ograničenog broja teoretičara.

Formulisanje koncepta neutralnosti u XIX veku

Od samih začetaka međunarodnih odnosa postojali su politički entiteti koji su nastojali da izbegnu učešće u sukobima. Primeri su brojni, počevši od antičke Grčke i prvog svedočanstva Tukidida o grčkom polisiju koji je hteo da izbegne učešće u sukobu između Atine i Sparte. Sama reč *neutralnost* dolazi iz latinskog jezika i označava nameru jednog subjekta da ostane nepristrasan u odnosu na strane u sukobu, odnosno da ne učestvuje u sukobima i da sve strane tretira na jednak način.

Tek u XIX veku došlo je do razvoja normativnih odredbi kojima je neutralni status države kodifikovan u međunarodnim odnosima. Na kodifikovanje je presudno uticao primer Švajcarske. To je prvi slučaj u Evropi da je jednoj državi i zvanično međunarodno priznata stalna neutralnost kao njeno trajno spoljopolitičko opredeljenje. Na taj način su nastala dva termina koja se odnose na koncept neutralne države u međunarodnom pravu: a) *neutralnost u odnosu na konkretni ratni sukob*, i b) *stalna neutralnost* kao trajno spoljopolitičko opredeljenje neke države, i u ratu i u miru. Stalna neutralnost kao opšte priznati status države postao je deo međunarodnog prava kroz odredbe Bečkog kongresa 1815. godine. Tada su praktično sve ondašnje evropske države priznale stalnu neutralnost Helvetske konfederacije, odnosno Švajcarske.³ Švajcarska je time postala model neutralne države, što je i uticalo da se mnoge odredbe švajcarskog domaćeg zakonodavstva iskoriste za definisanje prava i obaveza neutralnih država u odnosu na konkretni ratni sukob.

³ General Treaty of Congress, signed in Vienna, 9 June, 1815, "Declaration of the Powers on the affairs of the Helvetic Confederation", signed in Vienna, 20 March 1815.

Pozitivističke tendencije tokom XIX veka ka što preciznijem kodifikovanju međunarodnog prava dovele su do kreiranja verovatno najuticajnijeg dokumenta koji se odnosi na pravni status neutralnih država u slučaju konkretnog ratnog sukoba: *Haške konvencije V - O pravima i obavezama neutralnih država u slučaju rata na kopnu* iz 1907. godine.⁴ Iako sadržinski zastareo, ovaj dokument i dalje sadrži osnovne karakteristike statusa neutralnih država za vreme ratnog sukoba: teritorija neutralnih država je nepovrediva; zaraćenim stranama je zabranjeno da koriste teritoriju neutralnih država za transport svojih trupa i ratne opreme; zabranjeno je korišćenje teritorije neutralne države za mobilizaciju trupa; neutralne države ne smeju da pomažu zaraćenim stranama i moraju da sve zaraćene strane tretiraju na jednak način, itd. Takođe, država koja se proglasila neutralnom u odnosu na konkretni ratni sukob mora da bude nepristrasna u odnosu na sve zaraćene strane, bez obzira na sopstvena vrednosna i ideološka određenja.⁵

Na ovaj način uspostavljen je sistem koji je trebalo da sve države potpisnice poštuju u slučaju međusobnog sukoba (barem u teoriji). Ipak, iako je sama *Haška konvencija V* nastala na osnovu statusa i zakonodavstva stalno neutralne Švajcarske, ni jednim međunarodnim dokumentom nisu precizno definisana prava i obaveze država u statusu stalne neutralnosti u mirnodopsko vreme. Na osnovu primera Švajcarske moguće je odrediti neke od osnovnih karakteristika statusa stalne neutralnosti, iako postoje razlike od slučaja do slučaja. U vezi sa tim, važno je napomenuti značajne teorijske zaključke Cirila Bleka (Cyril E. Black):

- 1) neutralna država treba da izbegava uvlačenje u ratne sukobe;
- 2) neutralna država treba da održava nacionalne resurse za odbranu (mada ne i nužno, pošto postoji primer Lihtenštajna koji je raspustio vojsku 1868. godine);
- 3) spoljna politika neutralne države mora da izbegava svaku mogućnost za ratno angažovanje, odnosno da vodi tzv. politiku *uzdržavanja*.⁶

Međutim, sve stalno neutralne države imaju pravo na samoodbranu, kao i pravo da pozovu drugu državu u pomoć ukoliko je njihov status ugrožen. U tom smislu se definiše i pravo na *neutralnost pod oružjem*, odnosno pravo da neutralna država putem sopstvene vojne moći odvrća druge zemlje od potencijalne agresije. Ovim uslovima bi trebalo dodati i da stalna neutralnost može da bude priznata formalno i neformalno, odnosno ili putem nekog međunarodnog sporazuma (npr. Švajcarska i Belgija), ili bez dokumentovanog međunarodnog priznanja (npr. Švedska).

⁴ "Convention (V) respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land (1907)", Hague, 18 October 1907.

⁵ Treba spomenuti da postoji *Haška konvencija (XII) o pravima i obavezama neutralnih država u slučaju rata na moru*, koja nikada nije ratifikovana. Problemom neutralnosti u slučaju rata na moru bavilo se još nekoliko dokumenata, koji nisu pretendovali na globalni domet.

⁶ Cyril Black, *Neutralisation and World Politics*, Princeton University Press, Princeton, 1968, p. 22.

XX vek i modaliteti neutralnog statusa

Iako je *Haška konvencija V* iz 1907. godine do danas ostala značajna referentna tačka za shvatanje prava i obaveza država koje žele da ostanu neutralne u slučaju konkretnog ratnog sukoba, iluzije pozitivističkog talasa koji je težio ka preciznoj kodifikaciji međunarodnih odnosa srušene su tokom XX veka. Postalo je jasno da primat ima realpolitika i da međunarodno pravo nije konstantna, već dinamička kategorija. Brutalna kršenja statusa stalne neutralnosti nekih država tokom I i II svetskog rata pokazala su da proglašena stalna neutralnost često nema nikakvu važnost u međunarodnim odnosima, čak iako je garantovana potpisima samih sila (slučaj Holandije i Belgije u I i II svetskom ratu).

Promena međunarodnih okolnosti posle 1918. godine, a naročito posle 1945, uticala je i na promenu koncepta neutralne države. Već stvaranjem Lige naroda postavljeno je pitanje da li ijedna zemlja može da bude neutralna ukoliko je član ove globalne organizacije. U slučaju Lige naroda pre svega se nametnulo pitanje ekonomskih sankcija kao instrumenta prisile protiv država koje krše međunarodni poredak, pošto neutralne države nemaju pravo da budu pristrasne u sukobu drugih država. Preovladalo je shvatanje da ukoliko spoljnopolitički kurs jedne stalno neutralne države ne nameće realnu opasnost ratnog sukoba u budućnosti, i ukoliko je organizacija kojoj država pristupa globalnog karaktera, da ne postoji opasnost od gubitka statusa stalne neutralnosti. Ova teorijska potka postaće značajna za status stalno neutralnih država po završetku Hladnog rata.

Drugi svetski rat unekoliko je podrio tradicionalno shvatanje koncepta stalne neutralnosti. Pre svega, *koncept totalnog rata* dodatno je doprineo obesmišljavanju politike neutralnosti. Neutralnost pojedinih država nije ni uzimana u obzir od rukovodstava zaraćenih strana onda kada su njihovi vojni interesi to nalagali. Nacistička Nemačka je 1940. godine izvršila invaziju Belgije i Holandije, Sovjetski savez (SSSR) primorao je Litvaniju i Letoniju da se „prikluče“ ovoj federaciji 1939. godine, dok je mornarica Velike Britanije zauzela strateški važan Island 1940. godine. Švajcarska i Švedska bile su primorane da učine značajne ustupke Trećem rajhu (prevoz trupa preko teritorije, isporuka materijala ključnih za vođenje rata i pravljenje oružja itd.) kako ne bi izgubile svoju nezavisnost i kako bi očuvale makar privid neutralnog statusa.

Osnivanjem Ujedinjenih Nacija (UN), ponovo je otvoreno pitanje da li i jedna od članica može da bude trajno neutralna? Naime, *članom 51* Povelje UN zabranjuje se upotreba sile u međunarodnim odnosima (rat je proglašen kao nelegitimno sredstvo delovanja), čime je potreba za stalnom neutralnošću bila obesmišljena. Ovo se takođe odnosi i na članove 2 (stav 5), 41, 42 i 48 Povelje UN koji predviđaju da je Savet bezbednosti krajnja instanca koja ima pravo da sprovede ili nametne određene mere protiv država koje narušavaju mir i bezbednost.

Blokovska podela sveta i proces dekolonizacije dodatno su uticali na nove modalitete u spoljnopolitičkim orijentacijama država, koje su odbile da se priključe suprotstavljenim antagonizmima Zapada i komunističkog sveta.

Na posletku, trebalo bi spomenuti i proces stvaranja nadnacionalnih organizacija poput Evropske ekonomske zajednice (EEZ). Njihova pojava je uticala na rasprave o modalitetima stalne neutralnosti u Evropi, upravo zbog transfera suvereniteta u određenim oblastima sa država članica na nadnacionalne organizacije.

U praksi, modalitet i uspeh politike stalne neutralnosti koje je određena država preuzimala kao svoj uvek je zavisila od nekoliko faktora, od kojih su najočigledniji istorijska uslovljenost razvoja same države i njenog odnosa sa drugim državama, njen geografski položaj, unutrašnja politička situacija, kao i raspored snaga na međunarodnoj sceni. Stoga se može reći da su evropske države sa statusom stalne neutralnosti ovaj status zadržale ili dobile zbog političkog okruženja, odnosno zbog antagonizma između blokova. Severnoatlantska alijansa (NATO) i Varšavski pakt su se jedino direktno dodirivali na granici između dve Nemačke u Srednjoj Evropi gde su i tenzije bile najžešće. Neutralne i nesvrstane države su sprečile izbijanje takvih tenzija na drugim mestima u Evropi.

Dakle, tradicionalni koncept stalne neutralnosti više nije dovoljan da odredi nijanse različitih modela koji su se pojavili tokom Hladnog rata. Ipak, svi oni ukazuju na određene zajedničke karakteristike. U cilju što približnijeg teorijskog određenja različitih modaliteta „neutralnog statusa“ nekih država ova analiza će se osvrnuti na podelu Boleslava Bočeka (Boleslaw Boczek), koji je definisao postojanje tri osnovna modela: stalna neutralnost, neutralizam i nesvrstanost i u okviru njih nekoliko varijacija.⁷

Stalna neutralnost – Tradicionalni koncept stalne neutralnosti nije prestao da važi u XX veku, već je njegovo shvatanje prošireno sa pojavom novih država koje su ili proglasile stalnu neutralnost ili su bile prihvaćene kao takve. Modaliteti statusa se razlikuju prema načinu na kome je neutralnost uspostavljena (npr. domaćim zakonodavstvom ili putem međunarodnog ugovora) i načinu kojim je taj status priznat od drugih država (*de jure* kroz međunarodni sporazum ili ugovor, ili *de facto* kroz praksu u međunarodnim odnosima). Međutim, da bi se jedna zemlja smatrala stalno neutralnom daleko najznačajnije je da vodi spoljnu politiku na osnovu koje bi je drugi prepoznali kao takvu (pre svega kroz vođenje spoljne politike koju je Blek nazvao *politika uzdržavanja*). Stoga je i bilo moguće da neke od stalno neutralnih država u Evropi nemaju formalnu potvrdu svog statusa, a da opet budu opšteprihvaćene kao takve. Takođe, treba spomenuti da neutralne države najčešće traže neprestanu potvrdu svog statusa kroz

⁷ Vidi: Boleslaw A. Boczek, "The Conceptual and Legal Framework of Neutrality and Nonalignment in Europe" in: I. Papacosma, S. Victor (Eds), *Europe's neutral and nonaligned states - Between NATO and the Warsaw Pact*, A Scholarly Resources Imprint, Delavare, 1989, str. 5-22. Boček terminom neutralnost označava pojavu stalno neutralnih država. Kao i u prethodnom slučaju sa terminom *neutralizovana država*, u tekstu ćemo koristiti termine tradicionalna stalna neutralnost i tradicionalna neutralnost za vreme Hladnog rata.

promociju mira i dijaloga, te su često inicijatori mirovnih inicijativa i redovno učestvuju sa svojim trupama u mirovnim misijama. Zapažena je i uloga ovih zemalja kao medijatora između zaraćenih strana.

Neutralizam (Neutralism) – termin je nastao početkom I svetskog rata tokom unutrašnje debate u Italiji, oko odluke da li i na kojoj strani treba da uđe u I svetski rat.⁸ Međutim, svoje puno značenje dobija tokom Hladnog rata, kada se koristi da označi one države koje nisu voljne da se priključe niti jednoj od suprotstavljenih alijansi.⁹ S druge strane, status neutralizma nije podrazumevao da država želi da ostane izvan svih ratnih sukoba ili da je nužno privržena miru i njegovoj promociji, već samo da želi da ostane izvan sukoba velikih sila. Ovaj termin se uglavnom primenjivao na spoljne politike osamostaljenih bivših kolonija evropskih država. Međutim, većina ovih država se priključila Pokretu nesvrstanih, koji je davao širu platformu državama koje su želele da ostanu van postojećih vojnopoličkih blokova.

Nesvrstanost (Non-alignment) – Ovaj pojam je blizak prethodno pomenutom konceptu neutralizma, ali sem svega navedenog, podrazumeva i aktivno delovanje u pravcu mirnog rešavanja sukoba i konstruktivnih aktivnosti radi uspostavljanja mira u svetu. Mehanizam za ovo aktivističko delovanje ostvarivao se preko Pokreta nesvrstanih, osnovanog nakon Konferencije u Beogradu 1961. godine.¹⁰ Kroz Pokret nesvrstanih, ove države su formalno zagovarale politiku razoružavanja i pokušaje sprečavanja ratnih sukoba, kao i završetak procesa dekolonizacije.

Primeri neutralnih država

Švajcarska – Kako bi izbegli mešanje u šire evropske sukobe u XVI i XVII veku, koji su mogli biti fatalni zbog unutrašnjih etničkih i verskih razlika, švajcarski kantoni su se postepeno orijentisali ka neutralnosti kao temeljnoj odrednici ne samo spoljne politike, već i vlastitog identiteta.¹¹ Bečkim

⁸ Ibid., str. 16.

⁹ *Neutralism – Defining cold war neutralism*, Encyclopedia of the New American Nation, Internet, <http://www.americanforeignrelations.com/E-N/Neutralism-Defining-cold-war-neutralism.html>.

¹⁰ Premijer Indije, Džavarhavar Nehru je u svom govoru u Kolombu 1954. godine definisao uslove za članstvo sledećim kriterijumima: 1. Država članica mora da vodi nezavisnu politiku koja se zasniva na koegzistenciji država različitih državnih i društvenih uređenja, ili mora da postoji generalni trend koji vodi ka takvoj politici. 2. Država u pitanju mora da neprestano podržava pokrete za nacionalnu nezavisnost (misli se, pre svega, na dekolonizaciju) 3. Država ne bi trebalo da bude članica niti jedne od multilateralnih vojnih alijansi koje su stvorene u kontekstu sukoba Velikih sila 4. Ukoliko država ima zaključen bilateralni vojni sporazum sa jednom od supersila, ili je članica regionalnog odbrambenog pakta, taj sporazum ili pakt ne bi trebalo da bude zaključen u kontekstu sukoba supersila. 5. Ukoliko postoje vojne baze strane sile na teritoriji države u pitanju, one ne bi trebalo da su date u kontekstu sukoba velikih sila.

¹¹ Od poraza kod Marinjana 1515. godine regularne vojske švajcarskih kantona su sve manje učestvovala u sukobima u Evropi. Verski sukobi protestanata i katolika preteli su da podriju temelje konfederacije, naročito tokom Tridesetogodišnjeg rata, te je neutralnost prema okolnim sukobima postepeno postala tradicionalna politika ove zemlje. Godine 1647, *tzv.*

kongresom je i zvanično potvrđena odredba o stalnoj neutralnosti Švajcarske. Ustavom iz 1848. godine konačno su uobličene poslednje odredbe statusa stalne neutralnosti kojima je stranim državama zabranjeno da unajmljuju trupe u Švajcarskoj, da strane trupe prelaze preko švajcarske teritorije, zabrana isporuke naoružanja i vojne opreme zaraćenim stranama, itd. Upravo ovi principi će se pretočiti u međunarodno pravo, postajući integralni deo prethodno spomenute Haške konvencije iz 1907. godine.¹² Švajcarci su uspeali da ostanu neutralni i tokom oba svetska rata, promovišući koncept *neutralnosti pod oružjem*.

Iako se prvobitno priključila Ligi naroda, čime je preformulisala svoj status stalne neutralnosti, Švajcarska se vratila svom tradicionalnom statusu poznih tridesetih godina XX veka. Posle Drugog svetskog rata, Švajcarska je odbijala da postane punopravna članica UN, zbog prethodno pomenutih ograničenja predviđenih Poveljom UN.¹³

Švajcarska je ostala i izvan Evropske ekonomske zajednice (EEZ), smatrajući je za opasnost statusu stalne neutralnosti, opredeljujući se pre za članstvo u Evropskoj zoni slobodne trgovine (EFTA).

Krajem XX veka, prepoznajući da su se bezbednosni izazovi i prioriteti značajno izmenili u poslednje dve decenije, a posebno od 11. septembra 2001. godine, Vlada Švajcarske je počela da razmatra saradnju kroz sistem kolektivne bezbednosti. Procena je bila da pristupanje NATO programu Partnerstvo za mir (PzM) ne protivreči statusu stalne neutralnosti, pošto ne podrazumeva članstvo u vojnoj alijansi ili eventualno učešće u vojnim sukobima na strani alijanse. Švajcarska vidi PzM kao priliku za promovisanje svojih tradicionalnih politika iz oblasti bezbednosti, kao što su širenje humanitarnog prava, reforma sektora bezbednosti i uspostavljanje demokratske kontrole oružanih snaga u bivšim komunističkim zemljama i drugim neevropskim zemljama partnerima NATO, saradnju u slučajevima elementarnih nepogoda i vanrednih stanja, itd.¹⁴

Analitičari svrstavaju Švajcarsku, zajedno sa ostalim stalno neutralnim državama u Evropi, u napredne članove PzM. Švajcarska sa svoje strane vidi NATO kao centralni instrument za transformaciju i adaptaciju oružanih snaga za izazove XXI veka, a program PzM kao put za poboljšano učešće

Defensionalom iz Vila, vođe većih kantona su se dogovorile da nametnu politiku neutralnosti drugima. Utrehtskim mirom iz 1713. godine, kojim je okončan Rat za špansko nasleđe, Španija, Francuska, Britanija i Holandija priznale su neutralni status Švajcarskoj. Neutralnost je tako postala kohezivni faktor unutar Konfederacije, i temeljni deo identiteta ove države. Više o tome: Matthew Shandler, *The Economic of Neutrality: Switzerland and the United States in World War II*, Union College, 2003. Internet, http://etd.lsu.edu/docs/available/etd-11162005-210229/unrestricted/Schandler_thesis.pdf, str. 4–9.

¹² Mark R. Rubin, Laurent Wehrli, "Switzerland", in I. Papacosma, S. Victor (Eds), *Opt.cit.*, str. 49.

¹³ Mada je aktivno participirala u nekim telima UN, i davala doprinose mirovnim misijama ove organizacije (ne u ljudstvu).

¹⁴ Vidi: Swiss Federal Department of Foreign Affairs, *NATO: Partnership for Peace*. Internet, <http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/intorg/pfp.html>.

oružanih snaga Švajcarske u mirovnim misijama.¹⁵ Od misija koje je predvodio NATO, Švajcarska je učestvovala kao deo KFOR-a na Kosovu, gde trenutno ima svojih 206 vojnika.

Švedska – Šveđani interno svoju politiku neutralnosti nazivaju politikom ostajanja van vojnoodbrambenih saveza u vreme mira i neutralnosti u vreme rata.¹⁶ Zvanično se smatra da politika neutralnosti traje još od 1814. godine. Međutim, neophodno je naglasiti da je usvajanje takve spoljnopolitičke orijentacije bio više splet različitih okolnosti nego precizno utemeljene namere. Stvaranje modernih političkih partija, te pre svega pacifistička orijentacija švedskih socijaldemokrata snažno je uticala na izbegavanje učešća u konfliktima drugih evropskih država. Za vreme Balkanskih ratova 1912-1913. godine, Švedska se po prvi put proglasila zvanično neutralnom, da bi taj isti stav potvrdila početkom I svetskog rata. Tokom II svetskog rata Šveđani su takođe usvojili koncept *neutralnosti pod oružjem*, pre svega imajući u vidu nemačku invaziju neutralnih zemalja. S druge strane, u strahu od nemačke invazije, oni su više puta prekršili odredbe Haške konvencije iz 1907. godine, izvozeći strateški bitne proizvode za ratnu industriju, čak dozvoljavajući i prelaz nemačkih trupa preko svoje teritorije. Zbog humanitarnih aktivnosti tokom rata, gde treba istaći pružanje utočišta izbeglicama i logorašima, kao i pomoći danskim i norveškim trupama koje su kasnije učestvovala u oslobađanju zemlje, kršenje ovih odredbi nije imalo prevelike posledice na posleratni status Švedske.

Posle II svetskog rata, a nakon neuspelog inicijalnog eksperimenta usmerenog ka osnivanju Skandinavске odbrambene unije, Švedska se u potpunosti vratila politici neutralnosti. Neutralnost Švedske, iako nije zvanično tako proklamovana, vremenom je postala jedan od ključnih elemenata švedskog identiteta. Za vreme Hladnog rata, Švedska se posebno angažovala u okviru UN, kao posrednik između Istoka i Zapada, promovišući politiku kontrole naoružanja. Takođe, švedske trupe su bile redovni učesnici mirovnih misija UN.¹⁷

Švedska je postala članica EU i PzM sredinom devedesetih. Učešće u PzM ova zemlja smatra za dopunu vlastitom neutralnom statusu, sa istaknutim interesom za zajedničke operacije upravljanja krizama. Na Samitu EU u Kelnu 1999. godine, Švedska se složila da funkcije Zapadnoevropske unije (ZEU) pređu na EU, ali da to ne utiče na njihovu politiku *neučešća u alijansama*, što je i ostala njihova formalna politika.¹⁸ Takav stav je sproveden u praksu kroz aktivnu saradnju u PzM, te je

¹⁵ Švajcarska trenutno učestvuje u 12 misija podrške miru na svetu. Matthew Shandler, *The Economic of Neutrality: Switzerland and the United States in World War II*, Union College, 2003, pp. 4-9.

¹⁶ Jon Logue, "Sweden", I. Papacosma, S. Victor (Eds), *op.cit.*, str. 72.

¹⁷ Ibidem, p. 95.

¹⁸ Tapani Vaahoranta, Tuomas Forsberg, *Post-Neutral or Pre-Allied. Finnish and Swedish Policies on the EU and NATO as Security Organisations*, Working Papers 29, The Finnish Institute for International Affairs, 2000, p. 14.

Švedska 1997. godine osnovala *Trening centar za civilnu odbranu*.¹⁹ Švedska je u tom trenutku artikulisala svoju saradnju sa NATO kao partnerstvo koje ne podrazumeva teritorijalnu odbranu. U poslednje vreme mogu se čuti i disonantni tonovi, kao što je bila izjava ministra odbrane Švedske Stena Tolgforsa da bi *članstvo u NATO bilo prirodan korak za Švedsku*, što bi moglo značiti da ova zemlja postepeno revidira svoju politiku neutralnosti.²⁰

Do sada, Švedska je učestvovala u dve mirovne misije UN pod rukovodstvom NATO: KFOR (u jednom trenutku je imala čak 700 vojnika raspoređenih na Kosovu, a trenutno 253) i ISAF u Avganistanu (u ISAF-u Švedska sa trupama učestvuje od 2001, trenutno ima 530 vojnika). Takođe, švedski predstavnici učestvuju u još devet misija u svetu.

Irska – Irska neutralnost je proizašla više iz praktičnih potreba nego iz pacifističkih uverenja ove zemlje. Ključni faktor bila je želja da se naglasi samostalnost ove države u odnosu na spoljnu politiku Velike Britanije. Irska Slobodna država u okviru Britanskog Komonvelta osnovana je Anglo-irskim sporazumom iz 1921. godine. Zbog nedostataka sredstava za odbranu, otvorenog pitanja Severne Irske, kao i zbog unutrašnjih problema sa Irskom republikanskom armijom, Irska se postepeno orijentisala ka politici neutralnosti. Iako i dalje član Komonvelta, Irska je tokom II svetskog rata odlučila da ostane neutralna.

Nemogućnost da uspešno finansira modernizaciju svoje odbrane, kao i uticaj Sovjetskog saveza, uticali su da Irska ostane pri neutralnom statusu, iako za njega nije postojalo formalno utemeljenje.²¹ Ovaj status, iako je službeno nazivan *vojna neutralnost*, po konceptu odgovara statusu stalne neutralnosti.

Ulaskom u Evropsku zajednicu postavilo se pitanje da li je članstvo u jednoj nadnacionalnoj zajednici u saglasnosti sa proklamovanom državnom neutralnošću. Evropski savet je stoga 2002. godine, u Sevilji, potvrdio Irskoj pravo da očuva svoj neutralni status, te da nije obavezna da učestvuje u zajedničkoj odbrani i potencijalnom stvaranju evropske armije, kao i da ima pravo samostalnog odlučivanja o učestvovanju u akcijama upravljanja krizama.²²

Na osnovu zaključaka samita Evropske unije u Kelnu i Helsinkiju iz 1999. godine, Irska je prepoznala PzM kao program koji doprinosi ispunjenju *Peterburških zadataka*, te je stupila među partnerske države NATO. Irska aktivno učestvuje u mirovnim misijama predvođenim NATO

¹⁹ Ibidem, p. 16.

²⁰ Agence France-Presse, *Swedish Defense Min.: NATO Membership 'Natural'*, February 16th 2010.

²¹ Kao osnova za ovakvu orijentaciju se uzimaju Član 29, Stavovi 1. i 2. i posebno stav 3 Ustava Republike Irske (neki autori su smatrali da je time u nacionalno zakonodavstvo inkorporirana *Haška konvencija V* iz 1907. godine). Vidi Ulic Egan, *Irish neutrality? A Future?*, Internet, <http://www.nuigalway.ie/law/GSLR/2010/Vol4GSLR%20-%20Egan.pdf>, str.12. Pa ipak, u ovim stavovima se ne spominje politika stalne neutralnosti kao temeljno određenje spoljne politike Republike Irske. Vidi Ustav Republike Irske.

²² "National Declaration by Ireland – Seville (2002)", European council, 21st June 2002.

koje su pod mandatom UN: SFOR u Bosni, KFOR na Kosovu (232 lica) i ISAF u Avganistanu (6 lica).

Irska zvanična politika stalne neutralnosti posebno je došla do izražaja tokom novih bezbednosnih integracija na nivou EU. Građani Irske su odbili novi Ugovor o EU iz Lisabona na referendumu 2008. godine, prvenstveno zbog percepcije da će time biti obesmišljen status trajne neutralnosti.²³ Tek posle dodatnih tumačenja Članova 42 i 222 i zvaničnih garancija datih kroz Deklaraciju Saveta EU iz 2009. godine koja je postala integralni protokol Lisabonskog ugovora, građani Irske su prihvatili Lisabonski sporazum na referendumu.

Austrija - Austrijska neutralnost je posledica odnosa bivših sila saveznica tokom Drugog svetskog rata. Slično kao i Nemačka, Austrija je bila podeljena na okupacione zone. Posle smrti Staljina, Austrija je predložila bivšim saveznicima da postane stalno neutralna država, kako bi se izbegao nemački scenario podele zemlje. Posebnim memorandumom potpisanim sa SSSR-om, ova država se obavezala da proglasi status stalne neutralnosti posebnim zakonom, dok bi joj suverenitet i teritorijalni integritet garantovale bivše okupacione sile preko kasnije potpisanog *Državnog sporazuma* iz 1955. godine.²⁴ U integralnom tekstu državnog sporazuma eksplicitno se ne spominje status stalne neutralnosti Austrije, ali je krajem iste godine, Austrija usvojila i *Zakon o stalnoj neutralnosti*.²⁵ Austrijski koncept je sličan švajcarskom, ali za razliku od ove države Austrija je odmah pristupila punom članstvu UN (smatrajući da time ne negira nacionalni suverenitet pošto je UN globalna organizacija) i počela da beleži zapaženu ulogu u mirovnim operacijama.

Promenom bezbednosnih pretnji (na Austriju je dosta uticao raspad Jugoslavije, a posebno rat u Bosni), Austrija je počela sve više da se orijentiše u pravcu NATO. Za Austriju je jedna od prednosti članstva u PzM bio proces interoperabilnosti kroz koji se armija modernizovala, a povećala spremnost za učestvovanje u mirovnim, humanitarnim i akcijama spasavanja, zajedno sa drugim zapadnim državama. Nova *Bezbednosna i odbrambena doktrina* iz 2001. godine prepoznala je nove bezbednosne izazove i u skladu sa tim podržala sveobuhvatnu bezbednosnu politiku zasnovanu, pre svega, na evropskoj solidarnosti. Austrija vidi učešće svojih trupa u mirovnim operacijama kao ličnu obavezu, prepoznajući regionalne organizacije kao što su EU i NATO kao partnere u ovom zadatku.

Austrija je dala veliki doprinos misijama UN pod pokroviteljstvom NATO. U Bosni je učestvovala i u IFOR-u i u SFOR-u, kao i u naslednici ove

²³ Vidi: Republic of Ireland, Department of Foreign Affairs, *Lisbon treaty 2009, White Paper*, 2009, pp. 52-76.

²⁴ Austrija se obavezala da proglasi status stalne neutralnosti, dok bi joj suverenitet i teritorijalni integritet garantovale bivše okupacione sile. Videti: "Memorandum on the Results of Negotiations between Government Delegations of Austria and the Soviet Union (1955)", 15th April 1955.

²⁵ Vidi: "Austrian State Treaty (1955)", 15th June 1955.

dve misije pod pokroviteljstvom EU EUFOR-u (u kojoj trenutno učestvuju 323 lica). U KFOR-u, Austrija učestvuje sa 447 lica, a u ISAF-u sa 3.

Finska – Iako se zatekla u orbiti SSSR-a posle II svetskog rata, Finska je uspjela da očuva svoje unutrašnje uređenje i nezavisnost orijentišući se ka politici neutralnosti i kooperativnosti sa većim susedom. Utemeljenje finske neutralnosti započeto je potpisivanjem *Sporazuma o prijateljstvu, saradnji i zajedničkoj pomoći* iz 1948. godine kojim je na posredan način definisana neutralnost Finske. U preambuli teksta stoji da je želja Finske *da ostane van sukoba interesa Velikih sila*. Finska je stoga odbila preko potrebnu pomoć Maršalovog plana. Smrću Staljina stekli su se uslovi za bolje odnose sa Sovjetima, te je 1955. godine ukinuta vojna baza SSSR-a na teritoriji Finske. Iste te godine, Finska je ušla u punopravno članstvo UN.

Neutralni status je pre svega zavisio od odnosa sa Moskvom, tako da je bilo uspona i padova u odnosima. Sovjeti su nekoliko puta pokušali da uvuku Finsku u određenu vrstu vojne i odbrambene saradnje, ali su Finci uspjeli da ih veštirim manevrima izbegnu.²⁶ S druge strane, na Zapadu se pojavio pojam „finlandizovane države“, odnosno države koja je pod kontrolom Sovjeta.²⁷

Neutralni status Finske se odrazio na spoljnopolitičke inicijative ove države. Tokom Hladnog rata, finski predstavnici su se zalagali za smanjenje stepena naoružanja u svetu, zaustavljanje širenja nuklearnog oružja (pre svega na Skandinavске zemlje), kao i za unapređenje međusobnog dijaloga i poverenja Istoka i Zapada. Najveće priznanje ovakve politike stiglo je preko organizovanja *Konferencije za bezbednost i saradnju u Evropi* (KEBS) koja je održana u Helsinkiju 1975. godine.

Finska je bila prva od neutralnih država koja je uspostavila zvanične odnose sa NATO, i prva koja se pridružila programu PzM, prepoznajući promenu bezbednosnih izazova. Već 1995. godine ova zemlja je intenzivno počela da saraduje sa NATO unutar programa, pre svega u smislu jačanja kapaciteta finske armije za dalje učešće u mirovnim operacijama, pre svega u upravljanju krizama, kao što je ranije navedeno. Štaviše, Finska je takođe zvanično ostavila opciju pridruživanja NATO otvorenom.²⁸ Za razliku od Irske, Finska prepoznaje značaj EU kao regionalnog bezbednosnog aktera i zalaže se za jačanje zajedničkih kapaciteta u domenu bezbednosti.

Finska takođe učestvuje u misijama UN pod pokroviteljstvom NATO – KFOR (trenutno kontingent od 242 lica), ISAF (trenutno kontingent od 80 lica).

Moldavija – Moldavija je usvajanjem novog ustava 1994. godine unilateralno proglasila status stalne neutralnosti Članom 11 istog dokumenta. Osnovni dokumenti i strategije vezani za spoljnu politiku, bezbednost i

²⁶ T T.Vaahoranta, T. Forsberg, *op. cit.*, p. 10.

²⁷ *Ibid.*, str. 11.

²⁸ *Finish Security and Defence Policy – Summary*, 2004, Internet: http://www.defmin.fi/files/310/2574_2160_English_Summary_2004_1_.pdf

odbranu zasnivaju se na dva člana ustava, bez podrobnije razrade značenja koncepta neutralnosti. Iako svojim Ustavom zabranjuje mogućnost prisustva stranih trupa na svojoj teritoriji, ruske trupe su već godinama prisutne na teritoriji nepriznatog otopljenog regiona Pridnestrovlja. Neki autori smatraju proglašenje neutralnosti kao sredstvo podsticanja odlaska ruskih trupa (u sličnom kontekstu kao i kod Austrije), mada je moldavska verzija neutralnosti sličnija neutralizmu nego zapadnoevropskom modelu stalne neutralnosti.²⁹ Moldavska neutralnost nije priznata ni od jedne države. Iako od samog početka programa učestvuje u PzM, svoje aktivnosti u ovom programu NATO širi tek od 2006. godine. Moldavija je te godine izradila Individualni akcioni plan partnerstva sa NATO, u kome je neutralnost spomenuta dva puta, ali se za sad takav status ne može smatrati međunarodno priznatim.

Uslovi za status stalne neutralnosti

Na osnovu prethodnih teorijskih razmatranja o razvoju stalne neutralnosti kao spoljnopoličkog koncepta, kao i primera ovakvih država u praksi, moguće je izvesti neophodne uslove koje bi neka država trebalo da ispuni ukoliko bi htela da bude priznata kao stalno neutralna:

Potrebno je da postoji istorijski utemeljen razlog za takav status. Za svaku od ovih država postojala je suštinska prekretnica zbog koje je prihvatila status stalne neutralnosti.

Potrebno je da postoji unutrašnji konsenzus o precizno definisanom konceptu neutralnosti, sa ili bez definisanja ovog statusa u domaćem zakonodavstvu. Svoj koncept neutralnosti država treba dosledno da promovise u spoljnoj politici, odnosno svaki spoljnopolički potez da bude obeležen ovim temeljnim opredeljenjem. Država mora da izbegava bilo kakvo vojno udruživanje i da vodi *politiku uzdržavanja* kako bi obezbedila svoju teritoriju od upotreba u nekom budućem ratu. U tom smislu, poželjno je da država promovise politiku mira i dijaloga, te da učestvuje kao medijator između strana u konfliktu, kao i u mirovnim inicijativama i misijama.

Potrebno je da postoji volja međunarodnih faktora da prihvate koncept stalne neutralnosti jedne države. Priznanje ovog statusa može se ustanoviti formalno putem međunarodnih ugovora, bilateralnih ugovora preko multilateralnih deklaracija ili priznanjem od strane međunarodnog tela. Priznanje može biti i neformalno, na osnovu spoljne politike države i vrednosti koje promovise.

Posthladnoratovski koncept neutralne države

Jasno je da koncept neutralne države nije izgubio na svojoj privlačnosti, pošto sve države koje su bile zvanično ili nezvanično neutralne i dalje

²⁹ Ion Marandici, *Moldova's neutrality: what is at stake?*, Internet, www.viitorul.org/public/866/en/IonM%2520%2520studiu_neutralitate_eng_.doc+moldavia+neutrality&cd=1&hl=en&ct=clnk i <http://www.regnum.ru/english/807488.html>.

forsiraju ovu odrednicu kao deo svog spoljnopolitičkog identiteta. Čak su se pojavile i nove države koje su odredile neutralnost kao ključni segment svog spoljnopolitičkog identiteta. Po prvi put u istoriji, Generalna skupština UN priznala je neutralan status jedne države, Turkmenistana. No, barem u Evropi, promena bezbednosnih izazova bitno je uticala i na koncept neutralne države.

Kraj Hladnog rata označio je kraj dotadašnjeg pogleda na kolektivnu bezbednost. Urušavanje Varšavskog pakta i moći Rusije doveli su u pitanje i postojanje NATO, pošto više nije bilo jasnih mogućnosti da u skorije vreme može doći do mogućnosti da se iskoriste odbrambeni kapaciteti NATO. Međutim, izbijanjem krize u bivšoj Jugoslaviji navelo je evropske države da vide nove opasnosti po sopstvenu bezbednost – mogućnost od preliivanja sukoba na druge države. Nedostatak kapaciteta EU i UN da efikasno nađu rešenje za ovu krizu ponovo je stavilo u pogon aparaturu NATO, koja je po prvi put počela da izvodi operacije van osnovne teritorije delovanja, odnosno van teritorije država članica.

Napadi terorista na SAD 11. septembra 2001. godine jasno su označili potpunu promenu bezbednosnih izazova, odašiljući poruku da niti jedna granica nije dovoljno sigurna brana za napad. Moć države u sferi „čvrste bezbednosti“ (eng. *hard security*) više nije isključiva garancija bezbednosti teritorije i zaštite građana. Pojava država u raspadu (eng. *failed states*), globalizacija, te razvoj interneta i novih metoda komunikacije takođe jasno najavljuju moguće nove bezbednosne prioritete, koji samo pre dvadeset godina nisu bili ni u najavi.

Koristeći prethodno navedene primere moguće je uporediti, od slučaja do slučaja, kako se status hladnoratovske stalne neutralnosti izmenio kod evropskih država. Promena bezbednosnih izazova dovela je do situacije da stalna neutralnost neke države nije nužno i garancija izbegavanja sukoba, bez obzira da li je ta neutralnost zvanično priznata ili ne. U tom smislu, sve evropske stalno neutralne države potražile su odgovor na svoje bezbednosne potrebe kroz program PzM u saradnji sa NATO i u okvirima bezbednosne i odbrambene politike EU. Na taj način, ove zemlje su odustale od dotadašnje unilateralne bezbednosne i odbrambene politike i ušle u kooperativnu bezbednosnu politiku dostižući nivo naprednih članova, koji u pojedinim segmentima daju veće doprinose mirovnim i drugim operacijama NATO nego pojedine zemlje članice. Čak ni sama Švajcarska, koja se slobodno može nazvati šampionom stalne neutralnosti, nije ostala van ovih integrativnih procesa u oblasti bezbednosti. Druge države, kao što je Austrija, bile su veoma pažljive i što se tiče bezbednosnih integrativnih procesa u samoj EU, tražeći formalne garancije svojih statusa.

S druge strane, skandinavske neutralne zemlje, već su nazvane od strane pojedinih autora kao zemlje koje su prevazišle neutralni status, ali još nisu ušli u članstvo alijanse (*post-neutral and pre-allied*). Dakle, ove zemlje su ušle u fazu *posthladnoratovske stalne neutralnosti*, koja je daleko i od tradicionalnog i od hladnoratovskog koncepta stalne neutralnosti. Stalna neutralnost, kao takva, očigledno je i dalje orijentisana na probleme tzv. *čvrste bezbednosti* koji su i dalje

aktuelni, ali sve više gube primat pred nadirućim nevojnim bezbednosnim izazovima. Stoga su sve evropske države u statusu stalne neutralnosti zainteresovane za produblјivanje saradnje vezane za kolektivnu bezbednost.

Kao što je uočljivo, neke države, kao što je Moldavija, traže izlaz iz svoje trenutne situacije kroz unilateralnu neutralnost, koja više podseća na politiku neutralizma, nego trajnu i temeljnu želju za promocijom neutralne zemlje. Pokret nesvrstanih i dalje postoji, ali je izgubio mnogo od svoje nekadašnje važnosti. U ovom trenutku, ova organizacija predstavlja jedva nešto više od foruma nezavisnih država, koji jeste značajan uzimajući u obzir broj članica.

Zaključak

Koncept neutralne države je svakako dinamička kategorija, pošto se njegovo značenje prilagođava vremenu i okolnostima u kojima se nalazi država koja proglašava status stalne neutralnosti. Naravno, postoji stabilna osnova koja je utemeljena na odredbama švajcarskog zakonodavstva i Haške konvencije (V) iz 1907. godine. Međutim, ove odredbe takođe ne treba posmatrati striktno, pošto su neke od njih prilagođene načinima komunikacije i vođenja rata koji su davno zastareli. Dva ključna uslova koja su izvedena iz ovih dokumenta odredbi su sledeći: da spoljna politika države koja se proglasila stalno neutralnom bude prepoznata kao politika uzdržavanja i da moraju da postoje druge države koje su voljne da takvo određenje i prihvate. Takođe, ne treba izgubiti iz vida da na prihvatanje ovog statusa bitno utiču i geostrategijski položaj (npr. položaj Austrije i Finske tokom Hladnog rata) i konkretni istorijski trenutak kada je neutralnost proglašena. Postoje brojni slučajevi država koje su proglasile neutralnost, a koja im nije priznata od strane drugih (kao što je Moldavija). Način proglašenja neutralnosti i priznanja od strane drugih država je od sekundarne važnosti, mada ne i nebitan.

Proklamovanje neutralnosti nesumnjivo je predstavljalo i predstavlja sredstvo koje države mogu da upotrebe za otklanjanje bezbednosnih pretnji. Međutim, pitanje je koliko je koncept neutralne države kompatibilan sa sadašnjim bezbednosnim izazovima. Uvrežena shvatanja o bezbednosti izmenjena su činjenicom da mnoge postojeće države ne ispunjavaju minimum svojih osnovnih funkcija, te kao takve postaju rasadnik novih vrsta opasnosti, pre svega terorizma. Novi metodi komunikacija stvorili su od sveta popularno nazvano *globalno selo*, ogromnih mogućnosti ali i ogromnih opasnosti na koje samostalne države teško mogu da daju odgovor. Najmoćniji sistem kolektivne bezbednosti na svetu, NATO, postao je glava šire mreže država koja je izašla iz stroge zone Severnog Atlantika i Evrope. Neutralne države Evrope su prepoznale nove izazove, i u skladu sa tim preduzele određene korake koji bi se možda u nekom prethodnom periodu shvatili kao istupanje iz sfere neutralnosti: sve ove zemlje su članice PzM; neutralne države članice EU učestvuju u bezbednosnim projektima ove nadnacionalne organizacije (neki od zvaničnika ovih zemalja

neutralnost otvoreno dovode u pitanje), Švajcarska je postala članica UN, itd. Sve ovo svedoči o tome da stalna neutralnost više ne predstavlja jaku garanciju bezbednosti teritorije i građana.

Privlačnost koncepta neutralne države i dalje je prisutna. Od kraja Hladnog rata četiri države su proglasile neutralnost (uključujući i Republiku Srbiju), međutim samo je Turkmenistan i zvanično priznat od strane drugih država.

Bibliografija

Dokumenti

1. "Austrian State Treaty (1955)", 15th June 1955.
2. "Constitution of Ireland (1937)", Dublin, 1st July, 1937.
3. "Convention (V) respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land (1907)", The Hague, 18th October 1907.
4. "General Treaty of Congress, signed in Vienna, 9 June, 1815 – Declaration of then Powers on the affairs of the Helvetic Confederation, signed in Vienna, 20 March, 1815".
5. "Memorandum on the Results of Negotiations between Government Delegations of Austria and the Soviet Union (1955)", 15th April 1955.
6. "National Declaration by Ireland in Seville (2002)", European Council, 21st June 2002.
7. „Rezolucija o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije (2007)", Narodna skupština Republike Srbije, 27. decembar 2007.
8. Republic of Ireland, Department of Foreign Affairs, *Lisbon treaty 2009 – WhitePaper*, 2009, pp. 52–76.
9. "Swiss Armed Forces – Armed Forces International Command SWISSINT, Peace support", (2010), Internet, <http://www.vtg.admin.ch/internet/vtg/en/home/themen/einsaetze/peace.parsys.0001.downloadList.98620.DownloadFile.tmp/peacesupport2010e.pdf>.

Literatura

1. Agence France-Presse, *Swedish Defense Min.: NATO Membership 'Natural'*, February 16th 2010, Internet, <http://www.defensenews.com/story.php?i=3377469&c=EUR&s=TOP>
2. Black, Cyril, *Neutralisation and World Politics*, Princeton University Press, Princeton, 1968.
3. Egan, Ulic, *Irish neutrality? A Future?*, Internet, <http://www.nuigalway.ie/law/GSLR/2010/Vol4GSLR%20-%20Egan.pdf>, str.12.
4. Marandici, Ion, *Moldova's neutrality: what is at stake?*, Internet, www.viitorul.org/public/866/en/IonM%2520-%2520studiu_neutralitate_eng_.doc +[moldavia+neutrality&cd=1&hl=en&ct=clnk](http://www.regnum.ru/english/807488.html) i <http://www.regnum.ru/english/807488.html>.
5. *Neutralism – Defining cold war neutralism*, Encyclopedia of the New American Nation, Internet, <http://www.americanforeignrelations.com/E-N/Neutralism-Defining-cold-war-neutralism.html>.

6. Papacosma, S. Victor (Eds), *Europe's neutral and nonaligned states - Between NATO and the Warsaw Pact*, A Scholarly Resources Imprint, Delavare, 1989.
7. Shandler, Matthew, *The Economic of Neutrality: Switzerland and the United States in World War II*, Union College, 2003, pp. 4–9.
8. Vaahoranta, T., Forsberg, T., *Post-Neutral or Pre-Allied. Finnish and Swedish Policies on the EU and NATO as Security Organisations*, Working Papers 29, The Finnish Institute for International Affairs, 2000.

Igor S. Novaković

THE CONCEPT OF A NEUTRAL COUNTRY

ABSTRACT

The article deals with the development of the concept of state neutrality in international relations since the 19th century, by using different theoretical approaches and historical examples. The text also analyses the statuses of several contemporary European states which are being considered as neutral, or which are striving towards neutrality. Based on that, the author brings forward the conditions necessary for a state to be internationally recognized as that of having permanent neutrality, in the post Cold War era.

Key words: concept of neutrality, permanent neutrality, neutrality in relation to a specific conflict, European Union, Partnership for Peace.